

Hovs kyrkor

från 1100- till 2000-talet

Åke Hagwell

Hovs kyrkor

Hovs kyrkor

från 1100- till 2000-talet

Åke Hagwell

© 2010

Västra Bjäre kyrkliga samfällighet

Åke Hagwell

Foto och Layout Fredrik Westerlund

Tryckt av

Så täljer sägnen

”På gudahovets plats man så vill lägga grund där
gamla gudar en gång dyrkades,
Men templets grund ej läggas fick på gudahovets plats.
Ty under nattens lopp av en osynbar makt var tempel-
grunden åter riven.
I fåfång mödas kamp man tröttnade till sist att resa
Herrens tempel uti hednatemples offerlund.
Åt slumpens nyck om ej åt högre makt,
man lämnade att utse plats åt Herrans helgedom uti att
tvenne tvillingkalvar en kväll då släpptes ut att söka
väg och finna vila, vart de ville denna nå.
Om morgonen man fann dem på denna plats, där sedan
sekler Herrans lov har stigit upp inunder templets valv.
Ty här blev templet byggt”.

Så täljer sägnen och kanske speglar den lite av kampen en gång i tiden mellan hedendom och kristendom just på denna plats. För alldeles intill kyrkan ligger ett område med ättehög, stensättningar och bautastenar, som vittnar om att Hov redan under forntiden var en plats för gudadyrkan men kanske också för rådslag och ting.

Hovs kyrkor

På 1100-talet företog biskopen i Bremen missionsresor till Danmark och Skåne och vid mästern Adam av Bremens resa i Skåne 1070 fanns det 300 kyrkor. De första kyrkorna var stavkyrkor, en träkyrka, där väggarna bestod av kluvna, tillspetsade trädstammar, som med runda sidan utåt drevs ner i jorden och fogades till varandra. Taket bars upp av tjocka stolpar inne i kyrkorummet.

Den första kyrkan i Hov var troligtvis en stavkyrka, som kan ha byggts i början på 1100-talet på ungefär samma plats, som stenkyrkorna sedan byggdes.

Under 1100-talets senare del ersattes de flesta stavkyrkorna av stenkyrkor i gråsten. Så skedde troligtvis också i Hov för, enligt ett jordrevningsuttag (jordmättnings-) 1672, fanns det en stenkyrka i Hov 1156. Dessa kyrkor byggdes i romersk stil men utan torn, i varje fall inte av den typ som senare byggdes för klockornas upphängning.

Den stora ättehögen har alltid gått under namnet Klockenahöjden, vilket kan tyda på att en klockstapel varit uppförd här. Den kan ha funnits redan i ett tidigt skede men har troligtvis uppförts i samband med senare till- eller nybyggnad av kyrkan för att bereda en av klockornas plats under byggtiden.

Den första stenkyrkan byggdes troligtvis under 1100- eller 1200-talet. Nuvarande kyrka byggdes 1839 men eftersom det är omkring 700 år mellan byggnationerna, är det

Utsikt över Klockenahögen med Hallands Väderö i bakgrunden

troligt att den första stenkyrkan byggdes om eller ersattes med en ny någon gång under 1500-talet. Vissa tecken kan tyda på detta, bl.a. är kyrkans dopfat och lilla klockan från denna tid.

År 1839 revs den gamla stenkyrkan, vilken alltså kan ha varit en 1100-tals- eller 1500-tals kyrka. Den nya kyrkan byggdes på samma plats. Under byggtiden förvarades en del av inventarierna i ett förråd, som byggdes öster om kyrkan av Krapperups gods. Men tyvärr förkom många av de gamla inventarierna, som förvarades på andra platser. Mycket var av stort värde och skulle kanske berätta något om tidigare kyrkans historia. Flera år senare, den 9 juni 1870, förstördes dessutom alla inventarieförteckningar vid en brand i Båstad prästgård. Hov tillhörde vid denna tid Båstad pastorat och arkivhandlingarna förvarades där.

Anledningen till att den gamla stenkyrkan revs var att den blivit för liten för församlingen och kanske också för otidsenlig. Att man samtidigt förstörde en kulturklenod av oskattbart värde tänkte man kanske inte så mycket på då. Den gamla kyrkan var 491/2 alnar lång och 13 alnar bred. Den hade 25 bänkar på manssidan och 28 bänkar på kvinnosidan. På läktaren fanns 5 bänkar och i vapenhuset 2 bänkar.

Att bygga en ny kyrka kostade pengar och utöver församlingens egna medel och frivilliga gåvor fick man sälja blytaket, som låg på den gamla kyrkan. Därmed försvann ytterligare en länk till den gamla eller de gamla kyrkorna. Den första offerten på den nya kyrkan var på 19546 RBco men prutades efter en del ändringar i ritningarna till 10000 RBco.

Dagens kyrka har en sträng enkelhet och är öppen och ljus. Den ritades av arkitekten Samuel Evander och dess byggmästare kom från Östergötland. Kyrkan var inte helt färdig förrän lång tid efter 1839. Under byggtiden hängde den stora klockan i klockstapeln på Klockenahöjden. Kyrkan har under åren varit föremål för flera renoveringar och ändringar. År 1871 byggdes tornets lanternin(lykta) om till ett torn med trappstegsgavel. Arbetet auktionerrades bort till nämndemannen Fredrik Johansson i Hov för ett pris av 35 riksdaler rmt. År 1930 genomfördes en storrenovering till en kostnad av 17.000 kronor. Den utfördes av byggmästare Niklas Bengtsson i Hov och målningen inne i kyrkan gjordes av konservatorn och kyrkmålaren K.G. Johansson från Skövde. Renoveringen kunde genomföras genom en gåva från fru Elide Lagerman som skänkte 7.000 kronor

Taken på kyrkorna har sin egen lilla historia. Den äldsta stenkyrkan hade ett blytak, som såldes för att finansiera byggandet av den nya kyrkan 1839. Den nya kyrkan fick ett spåntak av ek, som emellertid visade sig inte tåla det fuktiga klimatet. Det byttes därför ut mot ett spåntak av fur. 1888 ersattes detta med ett tak av engelsk korrugerad järnplåt. 1902 blåste detta tak av i en julstorm och ersattes med ett liknande tak av svensk korrugerad järnplåt, som ansågs vara bättre. I samband med en brand genom åsknedslag 1970 förstördes även detta tak och det nya blev det skiffereternittak, som idag ligger på kyrkan.

Kyrkklockorna

Hovs kyrka har två kyrkklockor, stora och lilla klockan. Båda klockorna har samma form, en form som på 1400-talet skapades av en berömd holländsk klockgjutare vid namn Gerhard da Wou.

Den lilla klockan tillverkades 1513 och väger 325 kg. Klockan fick då en inskription där det bl.a. framgick vem som var gjutaren. Tyvärr förstördes inskriptionen i samband med en senare omgjutning, men finns fotografiskt bevarad på landsarkivet i Lund. År 1839 och 1923 göts klockan om på nytt och fick vid den senare omgjutningen inskriptionen:

”År 1839 blev denna klocka omgjuten i Kristianstad av Gabriel Olof Fredriksson, styck- och klockgjutare. Rrämnad och åter omgjuten 1923 av M och O Ohlsson i Ystad då Johan Sinius Sjöstedt var kyrkoherde i Houf och Båstad”.

För omgjutningen 1839 transporterades klockan på en stenbjörn till Kristianstad dragen av två par hästar.

Klockan började sin tjänstgöring vid helgmålsringningen på pingstaftonen 1923. Den stora klockan göts 1704 av Lars Uetterholtz i Malmö. Klockan väger 580 kg. Tidigare vikt var 414 kg. År 1860 göts klockan om och fick då följande inskription:

”Hör Gud ännu sin nåd dig bjuder. Se templets portar öppnar sig! Kanske härnäst då klockan ljuder upplåtes gravens port för Dig. Du går ej mer i Herrens hus Ditt rum bereds i jordens grus”.
(Wallinska psalmboken 323:1)

Klockan blev åter omgjuten 1927 och fick då denna inskription på motsatta sidan:

”Under Carl XV 2:dra regeringsår blev denna klocka omgjuten av L.R.L. Brausewetter klockgjutare i Hörby. År 1927 under Gustav V tjugoförsta regeringsår, då Edvard Rohde var biskop i Lunds stift, Johan Nilsson landshövding i Kristianstad län, Olof Holger kyrkoherde, Albert Runbäck kantor, Johan Collberg och Johannes Nilsson kyrkvårdar samt Herman Paulsson kommunalordförande i Houfs församling, blev denna klocka omgjuten av M och O Ohlsson i Ystad”.

Efter omgjutningen återinvigdes klockan vid en skördevesper i Hovs kyrka fredagen den 4 november 1927.

Ringseder i församlingen

Hovs kyrka har haft speciella ringseder ända fram till början av 70-talet. Klockorna ringdes först för hand med rep och sedan för hand med rep och spole (en i axeln fäst upprättstående järnstång). I och med att man övergick till elektriskt driven ringning, tvingades man att upphöra med ringsederna.

Högmässa: Ringning första gången med storklockan en timme före.
Ringning andra gången med lilla klockan en kvart före (prästarung.
Ringningen när man såg prästen komma vid ”vita huset”).
Sammanringning: Ringning med båda klockorna. Storklockan inleder och avslutar.

Efter mässans sista psalm: Pro-Pace klämtning. Tre slag i storklockan, tre slag i lillklockan och tre slag i storklockan (Pro-Pace psalmen, sv ps 608, var under 1600- och 1700-talet slutpsalm i högmässan).

Övriga gudstjänster: Ringning första gången med stor klockan en timme före.
Sammanringning med båda klockorna.

- Helgmålsringning:** Storklockan ordinarie helgmålsklocka som inleder och avslutar klämtningen. 9 klämtslag, 3 för fadern, 3 för sonen och 3 för den helige Ande. Vid solnedgången dock ej senare än klockan 2000. Vid högtidsaftnar ringning med båda klockorna i tre olika omgångar.
- Bönringning:** Morgon och afton fr.o.m. 1 maj t.o.m. 30 september. Lillklockan ringer söckendagar klockan 0700 och 2000. Avslutning klämtning=helgmåls- och Pro-Pace klämtning.
- Själaringning:** Ringning med båda klockorna 25 minuter för vuxna. Ringning med en klocka 20 minuter för barn (under konfirmationsåldern). Ringning klockan 10.00 för barn och för vuxna något senare. Före 1902 utfördes själaringningen av anhöriga.
- Begravningsringning:** Klockorna användes som vid själaningringning. Tre ringningar: Under processionen in i kyrkan. Från kyrkan till graven, processionen från graven.

Kyrkans orglar

Ar 1866 skänktes en liten piporgel till kyrkan av sjökaptenerna Sven Nilsson och Aron Paulsson samt lantbrukare Lars Magnus Nilsson i Hovs församling. Orgeln hade fyra stämmor och var tillverkad av en självlärd orgelbyggare vid namn Tufve Nilsson från Margareterop i Hjärnarps socken, Svenstorpatue kallad .

1912 byggdes en ny orgel med tolv stämmor och två manualer av orgelbyggaren Eskil Lunden från Göteborg. Kostnaden var 5000 kronor. Orgeln avsynades av organisten i Helsingborgs Mariakyrka, musikdirektör Henrik Heimer. Invigningen ägde rum söndagen den 22 september 1912.

Orgeln restaurerades 1925 av orgelbyggaren och ingenjören Anders Magnusson från Göteborg. Restaureringen bekostades på frivillighetens väg samt genom konserter i kyrkorna av kyrkokör och kantor.

Vid en restaurering av kyrkan 1930 fick orgeln en ny fasad, som ritades av arkitekten E. Fant, Stockholm. Medel skänktes av fru Elida Lagerman, Lerum. Snickeriarbetet utfördes av Bröderna Karlssons snickerifirma i Laholm och sniderarbetena av bildhuggare Axel Lindblad i Värnamo. Orgeln restaurerades åter 1935 av en dansk orgelbyggare, Theodor Frobenius från Kongens Lyngby. Orgeln blev ”ett särdeles vackert klingande kyrkoinstrument med i förhållande till stämмоantalet ovanligt rika möjligheter i musikaliskt hänseende” (kantor

Albert Runbäck). Inför en större och kostsam restaurering på 80-talet, ersattes orgeln först av en cembalo och senare av en elorgel, som fortfarande finns kvar och som användes fram till 1996. Kyrkorådet beslöt då att restaurera den gamla orgeln. Detta genomfördes under 1996 av A. Mårtenssons orgelfabriks A8 i Lund. Orgeln återinvigdes kyndelsmässodagen den 2 februari 1997.

Om restaureringen av Hovs kyrka efter åsknedslaget 1970 - Artur Harmark och Pauli Svensson berättar

Artur: Där var en gammal åskledare i lyckan bak Hovbacka, plattan var lagd där en gång. Åskledaren fungerade inte, tråden som låg uppe på ryggen på själva skeppet (på kyrkan) hade släppt. Blixten sprängde itu taket, brandkåren kom dit kvickt, annars hade det tagit fyr på riktigt.

Pauli: Ja, det tog ju fyr, det hade bränt mycket, sparrarna var avbrända. Det var ju åskledaren, den var kass, den fungerade inte.

Artur: Var du med, Pauli, när de ni lade på presenningen?

Pauli: Javisst var jag med, och min påg Sigfrid var med. Han hade kommit hem från skolan då. O, vad det regnade! När vi hade lagt på presenningar och bundit fast - det blåste hårt och det fick surras väldigt väl - så kom Harald Jonsson ut och sade: Kör nu inte hem! För vi har suttit och sett hur ni har arbetat i regnet, och vi har ringt ner till Båstad efter kaffe och smörgåsar, för det tycker vi att ni är värda (Kommunalnämnden hade ju sammanträde i bankhuset då). Men du, Artur, var ju upptagen på annat håll, så du sade: Det har jag inte tid att vänta på, jag måste iväg. Men vi andra fick varmt kaffe och smörgåsar och det var fint då.

Artur: Det sade Harald Jonsson till mig när de kom ner från taket: Nu har du tagit dig vatten över huvudet ... de var ju alldeles genomblöta då.

Det var vid middagstid det slog. Vi höll på här (Karup) och jag skulle hem på middag men ville inte gå ut till bilen ens, så det regnade. Var du med där?

Pauli: Nej, jag var på ett annat arbete hos Sven Arvidsson. Du kom in med ett lass presenningar som du hade varit och hämtat och skrek: Det brinner i kyrkan! Släng allt du har och kom!

Artur: Brandchefen ringde och sade att jag skulle hämta presenningar och folk, så allt skulle täckas. Sedan var det jag och mitt folk, som satte det i ordning. Ivar Nilsson i Varan var det som målade.

Pauli: Det hade bränt igenom valvet, fast där var ett tjockt lager gullfiber. Det var ett stort arbete med ställningar runt, så målarna kunde gå där. De satte hjul på ställningarna, så man kunde dra dem allteftersom man jobbade. Men det var vingligt! T.o.m. altartavlan var rätt skadad, så de fick göra en stor operation på den också. Men sedan hade de ju burit ut en massa värdefulla saker, fast det brände under tiden. Lampkronor klippte de av och räddade.

Artur: Ett bonnaställe i Påarp brann samtidigt, så dit fick vi också komma och bygga nytt grisahus. Så det var diverse saker man höll på med.

Om inredning och inventarier i kyrkan - Vad gör man med nedgrävda ben?

Artur Harmark och Pauli Svensson berättar vidare

Artur: När vi hade rensat tak och allting, var där nästan inte mer än stenväggarna kvar. Golvet var illa åtgånget. David Johansson (kyrkoherde här 1974-1988) sade: Här har vi pratat om att göra nya bänkar och nytt golv i flera år, men det har inte blivit någonting. Men nu har minsann vår Herre hjälpt oss, så det kan attesteras. Han kunde vara så rolig ibland, David. Men nu skulle där läggas nytt golv. Det var då de hittade en halv arm.

Pauli: Och där var kranier också. Det skulle grävas tvärsigenom hela kyrkan från altaret och ner till under läktaren. Din bror hittade en massa.

Artur: Det var ju sådana som begravts intill den gamla kyrkan, men som nu låg under kyrkgolvet. Jag fick korgar att samla i. Var vi rörde inne i kyrkan var där ben. Därinne hittade vi den halva armen. Vi frågade David. Han tyckte det var konstigt, men sade att det är väl några som blivit ovänner någon gång och slagits. Så har de väl slagit av armen. Sedan tog han en skolåda, som vi kunde lägga ner den i försiktigt. När vi sedan fått septitanken på plats under läktaren satte vi ner de uppgrävda benen där intill digerdödsgraven.

Pauli: Ja, han läste ju över benen och välsignade graven där.

Artur: Han var väl litet rädd att det skulle bli upptäckt, att vi inte skulle få fortsätta och bli färdiga då. När de gjorde likadant i Torekov, det var Palle som var där då, blev de anmälda. Men när arkeologerna kom, sade de att det var bra som det var. Och då berättade Palle att det gått likadant till vid Hovs kyrka. De tyckte det var bra, det också.

När vi blottat taket såg vi märken efter julastormen 1902. Då flög nästan en tredjedel av taket av, och ända upp till Troentorp. Vi såg nu 1970 var det var sam taket slitits av. Där var nya bräder och nytt papp.

Triumfkrucifixet från 1200-talet

Artur: Krucifixet fanns då på Historiska museet i Lund. Det var David som inte gav sig, det skulle hit upp. De ville inte lämna ut det därifrån, men han gav inte efter. Erik Johansson, kyrkvaktmästaren, fick låna min pickup-lastbil. Han och David Johansson var nere och hämtade det i Lund.

Det skulle sättas upp en lördag, när här inte var jobbare. Det var min bror Gunnar, Erik, David och jag. Jag tror inte att korset varit här sedan kyrkan byggdes, utan det flyttades ner till Lund då.

Digerdödsgraven

Vi visste att där skulle vara en digerdödsgrav, men vi visste inte var, för alla papperna var ju väck. Så kom vi direkt på den, för vi skulle göra arbete till toaletterna, under läktaren och sätta dit en septitank. Vi ville inte komma för nära tornet när vi grävde, så att det inte skulle bli sättningar. Vi hade grävmaskin och han tog det första taget. Det såg konstigt ut, jag sade: ta en gång till. Där var ben, det var högt, bara en meter ner, kanske. Så tog han ett tag till, och det var samma dant, och jag sade: Nu rör du inte mer, jag skall springa in och kalla på David. Gravar ligger ju inte upptill varandra på det sättet annars. Och David kom ut och frågade om vi inte kunde sätta den (tanken) längre in. Jag sade att vi kunde göra en undersökning, inne vid grunden på tornet. Det var lagt ända ner på rena berget, så det var ingen fara med det. Så vi kom vid kanten på digerdödsgraven, men hur stor den är, det är där ingen som vet. Vi rörde ju där, och då såg vi, att där låg de i tre lager: först var de lagda på berget, också litet jord på dem, också ett lager på det och litet jord på dem, också ett lager till, och där var inte mer än en meter jord på det.

Den nya kyrkogården

Artur: Det var innan det att vi restaurerade. Det var på 50-talet som kyrkogården förstörades.

Pauli: De sprängde så djupt de behövde. Så var där en grustäkt nere i Ängalag, som de fyllde ifrån.

Artur: Längst bak är där ju kvar berg. Berget går upp där fortfarande. Men han var där och sprängde länge. Och han gjorde det fint.

Pauli: Det var inte så lätt att spränga därinne - bland alla gravar. Men han var duktig, det var nog Edvin Bengtsson, en bergsprängare i Ängalag. Där var fler som räknat på det, men han var billigast.

Inredning och inventarier

De äldsta och mest värdefulla inventarierna som finns kvar från den gamla kyrkan är dopfunten, triumfkrucifixet, två träskulpturer, kalk, oblatask, två offerstockar och ett väggur. Dopfontens ålder kan inte klart bestämmas, men den är troligtvis från 1200-talet och har använts som funt fram till 1500-talet. Den tillhör en grupp av funtar, som kallas ”den nordvästskånska gruppen”. Den är nära besläktad med funten i Skummeslövs kyrka i Halland.

Dopfattet är troligtvis tillverkat i Nürnberg på 1500-talet och är av hamrad mässing. Dopfattet tillkom på 1500-talet då man vid dop övergick till vattenbegjutning i stället för ned-

dopning. Fatet har ett motiv med Sankt Göran och draken med inskriptionen "Riddaren Sankt Göran genom Guds makt betager draken sin kraft". Triumfkrcifixet som är från 1200-talet, återbördades 1971 från kulturhistoriska museet i Lund. Träskulpturerna föreställande två apostlar är från samma tid och förvaras vid kulturhistoriska museet i Lund.

Dopfunten från 1200-talet med fat från 1500-talet

Kalken är från slutet av 1700-talet och har inskriptionen "Denna kalk tillhör Houfs kyrka, omgjord 1797, 681/2 lod".

Oblatasken är också från början av 1800-talet och har inskriptionen "Houfs kyrka, 121/2 lod". Av stockarna är en från 1790 och var en gång i tid fattigstock. Den övre delen är gjord senare.

Den andra något äldre var sockenstock. Vägguret är från sent 1700-tal och har följande text: "Lyssna till mitt ljud, påminn dig Gud, tiden, förgängelsen, evigheten. Mitt råd är: Njut av livet, att du icke fruktar döden".

Bland övriga föremål och arbeten märks en kalkmålning från 1922 av seminarielärare Fritiof Svensson från Göteborg samt fyra äldre ljuskronor, en kristalkrona, en hallampa, två malmstakar, en sjuarmad ljusstake, ett votivskepp en brudkrona och ett tornur. Samtliga dessa föremål är gåvor till kyrkan.

Cutty Sark, byggd och skänkt av Filip Reimer

Vägguret från sent 1700-tal har följande text. "Lyssna till mitt ljud, påminn dig Gud, tiden, förgängelsen, evigheten. Mitt råd är: Njut av livet, att du icke fruktar döden".

Series Pastorum församlingens kyrkoherdar

<i>Hov bildar pastorat med och Västra Karup</i>	Sven Malmberg	1874-1886	
Rasmus Fris	1576-1629	Per Grewell	1889-1899
Jens Olsson	1631-1676	Anders Ohlsson	1899-1908
Rasmus Jenssen Karup	1676-1696	Johan Sjöstedt	1911-1925
Canutus Thulin	1696-1730	<i>Hov bildar pastorat med</i>	
Nils Qviding	1730-1749	<i>Båstad från 1923-05-01</i>	
Jöns Thulin	1752-1768	Samuel Adrian	1923-1960
Lars Anton Borg	1769-1800	<i>Hov bildar pastorat med</i>	
Carl Kullberg	1802-1808	<i>V Karup och Torekov från 1962</i>	
Sven Didrich Nibelius	1811-1832	Harry Lundquist	1955-1974
Carl Christian Eberstein	1835-1858	David Johansson	1974-1988
<i>Hov bildar pastorat med</i>		Gösta Ramhov	1988-1999
<i>Båstad från 1860-05-01</i>		Fredrik Westerlund	2000-
Olof Horster	1860-1872		

Altaret med målning av Fritjof Svensson, Göteborg, 1992. Motivet är hämtat från Emmausvandringen

Svenska kyrkan
VÄSTRA BJÄRE